

Круглова О.О.,

канд. юрид. наук, доцент,
ст. викладач кафедри цивільного
права та процесу ФПФПКП
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ;

Бакало В.О.,

курсант 2 курсу ФПФОДР
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ АВТОРСЬКОГО ПРАВА УКРАЇНИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Законодавство України про інтелектуальну власність достатньо нове і його становлення продовжується одночасно зі становленням державності та формуванням правової культури в Україні. У процесі розбудови правової держави надзвичайно важливу роль відіграє розвиток цивільного законодавства, складовою частиною якого є законодавство про інтелектуальну власність.

У сучасних умовах, зважаючи на існування законодавства про інтелектуальну власність, все ж не існує достатніх підстав вважати, що права та інтереси суб'єктів права інтелектуальної власності знаходяться в цілковитому захисті. Деякі галузі права (наприклад, цивільне право, кримінальне право, адміністративне право) мають свої методи правового регулювання та впливу на відносини у сфері захисту права інтелектуальної власності.

Зазвичай, інтелектуальну власність поділяють на промислову власність і авторське право.

Результат творчої діяльності, який відповідає вимогам законодавства, є об'єктом права інтелектуальної власності, яке закон закріплює за творцем. Цим результатом є втілений в об'єктивній формі продукт, який, залежно від змісту, називають літературним або художнім твором, винаходом, корисною моделлю, промисловим зразком. Авторське право надає авторам та іншим творцям інтелектуальних творів (література, музика, мистецтво) певні права, згідно з якими вони мають можливість дозволяти або забороняти протягом певного обмеженого періоду часу ті або інші види використання їх творів.

Відповідно до п. 1 ст. 418 Цивільного Кодексу України (далі – ЦК), право інтелектуальної власності – це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений ЦК та іншими законами.

Слід зазначити, що авторське право включає в себе як охорону власне авторського права, так і охорону суміжних з авторським прав, а саме:

- права виконавців на їх виконання;

- права виробників фонограм на їх фонограми і права організацій ефірного мовлення на їх радіо і телевізійні програми [1, с. 288].

Ст. 435 ЦК визначає, що первинним суб'єктом авторського права є автор твору. За відсутності доказів іншого автором твору вважається фізична особа, зазначена звичайним способом як автор на оригіналі або примірнику твору (презумпція авторства). Суб'єктами авторського права є також інші фізичні та юридичні особи, які набули прав на твори відповідно до договору або закону.

Після утвердження України як незалежної держави у 1992 р. було створено Державне агентство з авторських і суміжних прав при Кабінеті Міністрів України, основним завданням якого стала розробка законодавства у сфері авторського права. Вже у грудні 1993 року Верховною Радою було прийнято Закон України «Про авторське право і суміжні права», в якому розкрито дефініцію авторського права України. Крім цього, було прийнято низку законодавчих і нормативних актів, що регулюють окремі питання захисту авторських прав – постанови Кабінету Міністрів України «Про мінімальні ставки авторської винагороди за використання творів літератури і мистецтва» 1994 р. та «Про державну реєстрацію прав автора на твори науки, літератури і мистецтва» 1995 р. [2].

Як приклад, Сполучені Штати Америки у 1976 р. прийняли Закон про авторське право, який діє і понині. Перший закон США від 1790 р. передбачав охорону книг, карт і морських карт на строк 14 років від дати першої публікації, який міг бути продовжений на такий самий строк за умови, якщо їх автор був ще живий до закінчення першого строку, за умови дотримання суворих вимог реєстрації і депонування. Вимоги, пов'язані з реєстрацією та депонуванням, залишилися й у чинному Законі США 1976 р., проте строк охорони авторських прав значно збільшився – все життя автора плюс 50 років після його смерті [3, с.1–3; 4, с. 32].

У ХІХ ст. виникло дві теорії захисту авторського права – дуалістична (поділяє сукупність прав автора на дві категорії – моральні права і майнові права) та моністична (розглядає права, які визнаються за автором твору, як два аспекти прояву єдиного і цілісного авторського права).

Особливий інтерес викликає теорія нематеріальних цінностей, розроблена Джозефом Келером. Згідно з нею необхідно розмежовувати право власності у його традиційному розумінні, як юридичну правоможність, яка може бути застосована до матеріальних цінностей, від права автора твору, яке розглядається як нематеріальна цінність і одночасно являє собою економічну цінність. Теорія особистих прав представлена у роботах Канта, Гірке, Блунтшлі, Гарейса, Саллейла, Берара. Історичний розвиток авторського права у своїй основі закладав охорону майнового компонента, проте усі права, гарантовані законом, містять у своїй основі особисте право автора. Виключне право на відтворення, виконання та інше використання твору не обов'язково має майновий характер, оскільки автор твору може здійснювати ці дії без еконо-

мічної зацікавленості. Зазначена теорія стоїть на позиції, що у своїй основі авторське право є особистим правом, а його майновий аспект має другорядний характер. Теорія особисто-майнових прав (або проміжна теорія) виникла у Німеччині.

Особливість авторського права, за цією теорією, розкривається через одночасний зв'язок між особистістю автора і правовими нормами, які мають майновий характер [3, с. 19–20; с.132–134].

Найбільш суттєві та радикальні зміни у питаннях правової охорони авторських прав почали відбуватися у другій половині ХХ ст. як на національних, так і на міжнародному рівнях.

Авторське право, як і право інтелектуальної власності в цілому, з огляду на завдання, які воно вирішує, має виключний характер і сучасною наукою розглядається як сукупність немайнових (особистих) та майнових прав автора.

В об'єктивному розумінні авторське право, як різновид права інтелектуальної власності, є цивільно-правовим інститутом, який регулює певну зовнішню і внутрішню споріднену категорію відносин, пов'язаних зі створенням і використанням творів науки, літератури і мистецтва.

У суб'єктивному розумінні авторське право – це сукупність прав, які належать конкретному автору або його правонаступникам та іншим суб'єктам авторського права, у зв'язку зі створенням і використанням твору науки, літератури і мистецтва. Відповідно до ст. 435 ЦК та статті 7 Закону України «Про авторське право і суміжні права», суб'єктами авторського права є автори творів, їх спадкоємці та інші фізичні та юридичні особи, які набули авторських прав відповідно до договору або закону. Автором твору може бути лише людина, як учасник цивільно-правових відносин – фізична особа. Здебільшого автором твору науки, літератури і мистецтва є одна особа, але іноді у творчому процесі беруть участь кілька осіб – співавторів. Якщо два або кілька авторів спільною працею створюють твір, відносини між ними називаються співавторством. Усі інші особи можуть набути авторське право відповідно до закону або договору.

Важливе значення у регулюванні відносин авторського права мають і підзаконні нормативно-правові акти, наприклад, постанови Кабінету Міністрів України «Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір» від 27 грудня 2001 року, «Про затвердження мінімальних ставок винагороди (роялті) за використання об'єктів авторського права і суміжних прав» від 18 січня 2003 року, «Про затвердження правил роздрібної торгівлі примірниками аудіовізуальних творів і фонограм» від 4 листопада 1997 року.

Об'єктом авторського права може бути не будь-який твір, а лише той, який відповідає вимогам закону:

- а) має творчий характер (є результатом творчої праці);
- б) виражений в об'єктивній формі. Твір може складатися з різних ори-

гінальних частин, які можуть використовуватися самостійно (наприклад, музичний твір з текстом).

Слід зазначити, що за національним законодавством у сфері авторського права перелік об'єктів авторського права не є вичерпним, оскільки у процесі розвитку цивілізації можуть виникнути нові об'єкти авторського права.

Інститут авторського права не може позитивно функціонувати без належного правового регулювання та належної відповідальності за порушення цих прав. Завдяки ефективному цивільно-правовому, адміністративно-правовому та кримінально-правовому захисту авторського права стане можливим належне дотримання в нашій державі конституційних прав громадян у сфері інтелектуальної власності та їх правовий захист, а також виконання міжнародних зобов'язань України перед світовою спільнотою. Потрібно проводити подальшу трансформацію вітчизняного законодавства у сфері інтелектуальної власності з урахуванням кращого світового досвіду, його гармонізацію з міжнародними нормами та стандартами; удосконалити національну систему охорони та захисту прав інтелектуальної власності з урахуванням міжнародного досвіду; забезпечити фінансову стабільність установ, які займаються інноваційною діяльністю, при цьому враховувати потреби українського населення.

Бібліографічні посилання

1. Бондаренко С.В. Авторське право та суміжні права / С.В. Бондаренко. – К. : Ін-т інтел. власн. і права, 2008. – 288 с.
2. Право інтелектуальної власності: Акад. Курс : підруч. для студ. вищих навч. закладів / О.П. Орлюк, Г.О. Андрошук, О.Б. Бутнік-Сіверський та ін. ; за ред. О.П. Орлюк, О.Д. Святоцького. – К. : Ін Юре, 2007. – 696 с.
3. Липчик Д. Авторское право и смежные права / Д. Липчик ; пер. с фр.; предисл. М. Федотова. – М. : Ладомир; изд-во ЮНЕСКО, 2002. – 794 с.
4. Калятин В.О. Интеллектуальная собственность (Исключительные права) : учебник для вузов / В.О. Калятин. – М. : Норма, 2000. – 450 с.